

El Museu de Lleida, un espai patrimonial amb valor instrumental

MONTSERRAT MACIÀ I GOU
Directora del Museu de Lleida

1

1. Àmbit del Bovalar, amb el baptisteri per immersió. Fotografia: Museu de Lleida. J. V. Pou.

El dia 30 de novembre de 2007, s'inaugurava la nova seu del Museu de Lleida, just quatre anys i escaig després d'haver-s'hi col·locat la primera pedra. S'assolia així un objectiu llargament desitjat per la ciutadania de les Terres de Lleida, i es donava a llum un pla vast i complex participat per nombrosos professionals d'àmbits diversos.

Va ser un projecte molt esperat, atès que la proposta ferma de creació de l'equipament arrenca en el ja llunyà 1988. Efectivament, el maig d'aquell any, les institucions de Lleida (la Generalitat de Catalunya, la Diputació, l'Ajuntament i el Bisbat, juntament amb el Consell Comarcal del Segrià), signaven un conveni per a la creació d'un consorci públic el qual tenia una missió clara i concreta: reunir en un mateix continent arquitectònic les diferents col·leccions patrimonials que custodiaven les institucions lleidatanes. L'aparició de la Llei 17/1990, de museus, i de la 9/1993, de patrimoni cultural, va desactualitzar aquell conveni, el qual s'havia d'adaptar als nous marcs legals. Aquesta adequació no va arribar fins al 1997, amb la signatura d'un nou document, la base del qual continuava sent el conveni del 1988. El maig del 1999, després de tots els tràmits reglamentaris, veien la llum els Estatuts del Consorci del Museu de Lleida (MdL).

El conveni del 1997, entre d'altres consideracions, concretava la ubicació definitiva on s'havia d'aixecar el nou equipament; en aquest sentit, la Diputació de Lleida cedia al Consorci un antic convent carmelità del segle

2

xvii desamortitzat, convertit, des de finals de segle XIX i fins a la data de signatura d'aquell conveni, en institució de beneficència, una entitat que era coneguda per tots els lleidatans com la Llar de Sant Josep.

2. Vista de la nova arquitectura del Museu de Lleida, obra de l'arquitecte Joan Rodón. Fotografia: Museu de Lleida. J. V. Pou.

El 1999, i després d'un concurs d'idees, que es va acompanyar de documents museològics i de plans funcionals, s'adjudicava el projecte arquitectònic de la nova seu del Museu al despatx d'arquitectes J. Rodón.

La seva proposta arquitectònica partia de la base de la construcció d'un edifici que, entre molts altres aspectes de caràcter urbanístic i de segmentació funcional, incorporés els elements més rellevants, des del punt de vista patrimonial i documental, de l'antic convent carmelità, uns components que, finalment, van quedar concretats en l'antiga capella.

Pel que fa al contingut, el document del 1988 esmentava que el patrimoni inicial del MdL serien els fons museístics propietat de les diferents institucions signants, mentre que el del 1997 ja concretava les dues grans col·leccions que nodriria el nou equipament, mitjançant la fórmula d'adscripció: el Bisbat adscriuria tot el fons del Museu Diocesà i la Diputació de Lleida, al seu torn, els béns museístics de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI). La concreció estava motivada per l'entrada en vigor del Pla de Museus de la ciutat de Lleida, aprovat el 1996 per l'Ajuntament de la ciutat, el qual establia que el MdL presentaria el conjunt d'obres patrimonials de les institucions lleidatanes, excepte aquelles representatives de l'època contemporània i les procedents d'intervencions arqueològiques de la ciutat, les quals, per motius d'acotació de línies expositives, s'encabirien dins el Museu d'Art de Lleida i el Museu d'Història de la Ciutat, respectivament. El MdL quedava, doncs, limitat cronològicament a l'art anterior al segle XX.

Posteriorment, informes tècnics basats en argumentaris museològics i de coherència de col·leccions acabaren de precisar quins serien els béns que aportaria la Diputació: el fons arqueològic i el Gabinet Numismàtic de l'IEI.

Per tant, i en síntesi, la col·lecció diocesana i l'arqueològica de l'IEI, d'abast supracomarcal i amb exponents artístics i arqueològics de primeríssima línia, i sense els quals difícilment es pot explicar l'arqueologia i la història de l'art del país, esdevenen els conjunts d'obres fonamentals i definitoris del Museu de Lleida, el qual, amb elles, s'erigeix en l'hereu d'experiències museològiques centenàries.

Efectivament, el Museu Diocesà fou fundat el 1893 pel bisbe Josep Messeguer amb l'objectiu de salvaguardar el patrimoni litúrgic en desús de les parròquies de la diòcesi i d'utilitzar-lo per impartir la càtedra d'arqueologia sagrada al seminari. La institució va viure amb normalitat (augment progressiu dels fons, inventari i catalogacions, participació en les

exposicions més importants de les primeres dècades de segle, etc.) fins a la Guerra Civil, moment a partir del qual, i amb la llarga postguerra, s'alterà la trajectòria lògica de l'equipament, que persistí, amb llums i ombres, fins a la integració al Museu de Lleida. I, pel que fa a la col·lecció arqueològica de l'IEI, aquesta, al seu torn, va ser l'hereva de tot el repertori de l'antic museu d'antiguitats de Lleida, fundat l'any 1866 per la Comisión Provincial de Monumentos Histórico-Artísticos, i enriquida per l'activitat del Servei d'Arqueologia de l'Institut a partir del 1942 i de la Diputació amb la formació del repertori numismàtic.

En definitiva, el MdL naixia com el resultat de la suma de dues col·leccions centenàries, de dos museus amb objectes singulars i rellevants per a les disciplines de la història de l'art i de l'arqueologia, amb gestions i tradicions diferents, però amb finalitats de conservació i difusió comunes.

Aquest aspecte quedà recollit en el projecte museològic, redactat l'any 1999 per Carme Gassó i Montserrat Macià, amb la col·laboració de Josep Gallart; un pla que, essencialment i més enllà d'aspectes organitzatius i funcionals, definia el MdL, en marcava l'àmbit d'abast territorial, n'as-

sentava els objectius i especificava els instruments de què disposava per assolir-los. Va ser aprovat pel consorci del Museu l'any 2002.

EL PROJECTE DEL MUSEU DE LLEIDA

Definia la qualitat fonamental que havia de regir el MdL: tenir capacitat de servei al territori. Un àmbit que, més enllà del binomi reductor del nom del museu (diocesà i comarcal), es refereix al de procedència de les col·leccions, el de l'antiga diòcesi de Lleida i el de la regió històrica del Pla de Lleida.

Pel que fa al primer, la totalitat de la col·lecció diocesana constitueix un testimoni material i directe de l'àmbit geogràfic i històric sota la jurisdicció eclesiàstica del Bisbat: la procedència dels seus materials n'és una conseqüència. I, quant al segon, la provenença dels fons arqueològics sobrepassa a bastament l'àmbit de la comarca del Segrià, atès que hi són representats molts jaciments de la resta de la demarcació, especialment de les comarques del Pla i de la zona prepirinenca. Les procedències del fons del Museu no són casuals i responen a una complexitat dinàmica, històrica i social pròpia de les Terres de Lleida, amb unes condicions geogràfiques i sociològiques d'àmbit supracomarcal, indiscutiblement vigents encara.

3. Interior de l'àmbit "el poble". Fotografia: Museu de Lleida. J. V. Pou.

4. En primer terme, maqueta de la Vila Fortunatus de Fraga i mosaic de la Vila del Romeral (Albesa). Fotografia: Museu de Lleida. J. V. Pou.

5. Àmbit dedicat a la Seu Vella, monument la història del qual s'utilitza com a eix vertebrador del discurs dedicat als segles medievals. Fotografia: Museu de Lleida. J. V. Pou.

6. Vista de la capella del convent dels Carmelites. Decalços del segle XVII reconvertida en espai expositiu. Fotografia: Museu de Lleida. J. V. Pou.

Així doncs, l'equipament es concebia amb una claríssima vocació de ser un instrument i un centre de promoció i de posada en valor dels fenòmens patrimonials de la regió cultural i s'establia que es pogués complementar i articular amb altres ens del territori afins al discurs del museu (l'església de Sant Llorenç i la catedral de Lleida, els jaciments arqueològics del Baix Segre i de la resta del Pla, etc.). L'objectiu era poder oferir una lectura global i integradora del patrimoni i que es potenciés la valoració d'indrets compatibles amb la definició de la institució i inclosos en el seu àmbit d'acció.

Pel que fa al tractament museològic de les col·leccions, el projecte del museu establia disposar d'un gran espai d'exposició permanent on el visitant pogués realitzar un viatge en el temps, des de la prehistòria i fins a l'actualitat, amb un discurs lineal i diacrònic, i pogués copsar, entendre i aprendre l'evolució cultural, històrica i artística de les societats que han viscut en el territori de les Terres de Lleida. Aquest, essencialment, seria l'eix discursiu que en caracteritzaria el tractament, el qual es complementaria amb la política d'exposicions temporals, que, des del punt de vista temàtic, completaria l'argumentari vertebrador del MdL.

Òbviament, l'elecció d'aquest concepte d'exposició partia de la base que les col·leccions s'havien d'imbricar i, necessàriament, havien de transcendir els propis condicionants disciplinaris i metodològics, així com l'heterogeneïtat dels seus textos afins. L'objectiu final era difondre i socialitzar el coneixement històric, oferint un discurs processual i posant a l'abast del visitant els codis interpretatius i de contextualització dels objectes patrimonials.

En aquest sentit, el projecte donava les pautes conceptuals per establir la museografia, que, desmarcant-se d'aquella més tradicional, la que prima

l'objecte museografiat, optava per aquella que estableix ponts de diàleg entre aquest i el públic visitant. Així, es posava l'èmfasi a poder disposar i utilitzar tots els elements d'intermediació a l'abast per tal de fer comprensible el discurs establert (textos amb diferents nivells de lectura, gràfics, reconstruccions, reproduccions, maquetes, elements multimèdia, audioguies, etc.). I, de la mateixa manera, s'intentava minimitzar alguna de les febleses que caracteritzaven les col·leccions, com per exemple la representació incompleta de la seqüència històrica, mitjançant l'intercanvi i el dipòsit d'obres d'altres institucions, així com de particulars, als quals agraïm la franca voluntat de col·laboració.

En última instància, s'estava projectant un nou equipament que tenia com a darrer objectiu la capacitat de servei i el valor instrumental per a la comunitat cultural del seu àmbit d'acció, la ciutadania del Pla i de l'antic Bisbat de Lleida. Un centre que havia de propiciar el retrobament d'aquesta societat amb el seu patrimoni col·lectiu i que, per damunt de tot, havia d'incidir en l'augment del seu sentiment d'autoestima, sovint minvant per conjuntures històriques adverses.

Tots aquests paràmetres conceptuals i recomanacions museològiques es van tenir en compte a l'hora de confeccionar l'avantprojecte museogràfic o guió expositiu, redactat des del mateix museu i pel personal de la Sala d'Arqueologia de l'IEI, i participat per nombrosos experts en cadascun dels àmbits temàtics. Aquest document va ser reconvertit en projecte executiu de museografia per J. Rodón Arquitectes i l'empresa Croquis, dissenys i muntatges, i implementat per l'empresa constructora COMSA.

L'exposició permanent resultant, adreçada a un espectre heterogeni de públic, és un espai museogràfic volgutament didàctic que, a través de la narració d'uns processos i d'uns fets, condueix el visitant per la història de les Terres de Lleida i li descobreix els moments culturals més singulars. Les fortaleeses de les col·leccions (objectes de les èpoques del bronze i del ferro i les d'època gòtica) i les del mateix discurs (fets històrics i artístics singulars, personatges mítics, etc.) són posades en relleu per la museografia mitjançant un tractament expositiu individualitzat i icònic. Així mateix, cal destacar l'oportunitat d'incorporar dins el recorregut de l'exposició l'antiga capella del convent carmelità del segle XVII, la qual, magistralment inserida per Joan Rodón dins la nova arquitectura, ha esdevingut, també, una dels punts forts de l'exposició, àmpliament apreciada pels visitants.

Ara, gairebé a dos anys de la inauguració de la nova seu i de l'exposició temporal del Museu de Lleida, s'imposa la necessitat d'avaluació dels objectius que van imperar i inspirar la museografia. En aquest sentit, ja se n'ha posat a prova la capacitat de reorganitzar-se en funció de l'actualit-

zació dels continguts científics i de la incorporació de l'obra nova, així com la competència com a espai de comunicació adreçat a un públic divers a través dels plans didàctics i pedagògics i de les activitats familiars. Això no obstant, i després d'un procés de valoració de la utilització, del confort i de la usitat dels elements multimèdia –concebuts com un dels recursos d'intermediació més importants que ofereix l'exposició–, queden per implementar els sistemes correctius necessaris perquè compleixin la funció per a la qual van ser concebuts: ser un dels mitjans de transmissió i de contextualització més importants de l'exposició.

Tot amb tot, les debilitats i les amenaces que presentava el projecte del museu (la manca de representació en les col·leccions d'algun dels apartats del discurs, la definició territorial, l'amenaça de no poder oferir una museografia lúdica, original i formativa per la manca de recursos) van quedar esvaïdes i superades incrementant les seves fortaleeses (col·leccions potents, l'abast territorial, l'estat de la recerca, els fets històrics singulars, els personatges mítics, els òrgans de govern del museu i la pròpia arquitectura de l'edifici).

El Museu de Lleida té l'oportunitat i la voluntat de ser un equipament al servei del territori i li cal dotar-se dels instruments necessaris per assolir-ho, més enllà de l'equip humà especialitzat amb el qual ja compta.

L'esforç de les institucions del Consorci del Museu ha fet possible que la comunitat cultural de les Terres de Lleida tingui, finalment i després de mancances endèmiques, un centre patrimonial que presenti i expliqui els seus contextos identitaris. Uns contextos que, en definitiva, han participat i continuen participant en la construcció i la definició del país. Ara, cal creure en el que s'ha construït i s'ha de poder disposar dels recursos necessaris per abastar el rendiment social que li pertoca i complir amb les pretensions amb què ha nascut.